



Bilgi Notu

DİSK'İN ACIL ASGARI ÜCRET TALEPLERİ

YASAL DEĞİŞİKLİKLER İLE ASGARI ÜCRET ARTIŞI MÜMKÜN

- 2021 yılı asgari ücreti Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından saptanmış olsa da TBMM tarafından yapılacak yasal değişiklikler ile asgari ücret ile çalışan işçilerin eline geçen nakit miktarın artırılması mümkündür.
- Asgari ücretin tümüyle vergiden muaf tutulması ve asgari ücrete sağlanacak SGK prim desteği ile asgari ücretli işçinin eline geçen miktarın yüzde 25'ten fazla artması mümkün olacaktır.
- TBMM'yi asgari ücretle çalışan işçilerin eline geçen miktarın iyileştirilmesi için harekete geçmeye ve yasal değişiklikler yapmaya çağırıyoruz.

Türkiye asgari ücretliler toplumu haline geliyor. Asgari ücret ise giderek ortalama ücret haline geliyor.

2021 asgari ücret belirleme süreci ekonomik kriz ve Covid-19 salgınının getirdiği ekonomik ve sosyal tahribat altında gerçekleşti. Ekonomik krizle birlikte salgının etkileri emekçi sınıfların gelirlerini, alım güçlerini düşürdü ve emekçileri yoksullaştırdı. İş ve gelir kayıpları artması ile Covid-19 salgınında asgari ücret daha da yaşamsal hale geldi.

Asgari ücret tespit süreci Türkiye'nin en büyük ücret pazarlığıdır. Pazarlık süreci işçi sınıfının sınırlı bir kesimini değil neredeyse tamamını ilgilendiriyor. Asgari ücret işçinin cebine giren en az ücretten çok daha fazla anlam ifade ediyor. Asgari ücret, bütün ücretli çalışanları ilgilendiren çok önemli bir göstergedir.

Türkiye asgari ücretliler toplumu haline geliyor. Asgari ücret ise giderek ortalama ücret haline geliyor. Ortalama ücretler asgari ücret düzeyine düşüyor. 10 milyon civarında işçi asgari ücret ve altında veya asgari ücrete yakın bir ücretle çalışıyor. 3,3 milyon işçi (bütün ücretli çalışanların yüzde 17'si) asgari ücretin altında bir ücretle çalışıyor. Asgari ücretin yarısından daha az ücretle çalışan işçi sayısı 1 milyona yakındır. Asgari ücret ve altında bir ücretle yaşamını sürdürmek zorunda kalan işçilerin sayısı neredeyse 7,5 milyondur, bu sayı bütün çalışanların yüzde 38,3'ünü kapsamaktadır.

Asgari ücret tümüyle vergi dışı bırakılmalıdır.

DİSK-AR tarafından hazırlanan ve Aralık 2020'de yayımlanan "Salgın Günlerinde Asgari Ücret Gerçeği" araştırması asgari ücretliler ile ilgili gerçekleri ortaya koyuyor. DİSK Yönetim Kurulu Aralık 2020 tarihinde yaptığı basın açıklaması ile asgari ücret taleplerini şöyle sıralamıştı:

- 2021 asgari ücreti Covid-19 salgınının hanelere getirdiği yeni yükler dikkate alınarak hesaplanmalıdır.
- Bütçeden asgari ücrete nakit desteği sağlanmalıdır.
- **Asgari ücret net ödenmelidir. Asgari ücret tümüyle vergi dışı bırakılmalıdır.**
- **Salgın döneminde asgari ücret SGK işçi primleri bütçeden karşılanmalıdır.**
- Asgari ücret hesabında sadece işçinin kendisi değil, ailesi de esas alınmalıdır.
- Asgari ücret tespitinde geçim koşulları ve milli gelir artışı dikkate alınmalıdır.
- Asgari ücret bütün işçi ve memurlar için ortak saptanmalıdır.

2021 yılı asgari ücreti yüzde 21,5 artışla brüt 3.577,50 TL, net 2.825,90 TL olarak saptandı. Günlük asgari ücret ise brüt 119,25 TL oldu. Asgari ücret hesaplamasında uluslararası esaslar dikkate alınmadan, tek bir işçi üzerinden, ailesi esas alınmaksızın hesaplandı.

Salgın döneminde asgari ücret SGK işçi primleri bütçeden karşılanmalıdır.

DİSK, asgari ücret görüşmeleri sürerken, asgari ücretin saptanması sürecinde birçok basın açıklaması ve eylem gerçekleştirdi. İşyerlerinde ve il vergi daireleri önünde bildiriler okundu. **Bu dönemde en önde gelen talep asgari ücretin vergi dışı bırakılması oldu. DİSK olarak salgının yarattığı ek yükler de dikkate alınarak asgari ücrete hemen vergi muafiyeti getirilmesini savunduk. Asgari ücretliye en az gelir vergisi karşılığı kadar bütçeden destek sağlanması gerektiğini dile getirdik.**

Ayrıca asgari ücretli işçiye bütçeden doğrudan destek sağlanması sosyal devletin bir gereğidir. Pandemi koşullarında bu destek daha da önemli hale gelmiştir. Bu destek asgari ücretin vergi dışı bırakılması ve SGK primlerinin bütçeden karşılanmasıyla gerçekleşebilir.

DİSK olarak salgın döneminde asgari ücretli işçinin SGK prim payının (yüzde 14) bütçeden karşılanması gerektiğinin altını çiziyoruz. **Hükümet 12 yıldır işverenlere bütçeden 5 puan SGK prim desteği sağlıyor. Pandemi döneminde de işçinin SGK prim payı devlet tarafından karşılanmalıdır.** Pandemi sonrası dönemde de işverenlere sağlanan desteğin benzeri işçilere de verilmeli ve işçilerin sosyal güvenlik haklarında bir kayıp yaratmayacak şekilde işçi SGK payı desteklenmelidir.

ASGARI ÜCRETİ İŞÇİ YILIN 122 GÜNÜ VERGİ VE DİĞER KESİNTİLER İÇİN ÇALIŞIYOR

AGİ dahil işçinin eline geçen toplam harcanabilir ücret 2.382 TL'dir.

Asgari ücretten yapılan vergi ve diğer kesintiler asgari ücretin niteliği ile bağdaşmayacak kadar yüksektir. Brüt asgari ücretin dolaylı-dolaysız vergi ve diğer kesintileri dikkate aldığımızda işçinin eline brüt asgari ücretin sadece yüzde 66,6'sı net harcanabilir ücret olarak geçmektedir. Brüt asgari ücretin yüzde 33,4'ü (1.195,21 TL) vergi ve diğer kesintilere gitmektedir (Tablo 1).

Brüt asgari ücret üzerinden 500,85 TL SGK işçi primi, 35,78 TL işsizlik sigortası primi ve 27,15 TL damga vergisi kesilmektedir. Örneğin asgari ücretli bir işçi yılda 325,8 TL damga vergisi vermektedir. 268,31 TL asgari geçim indirimi düşüldüğünde işçiden yapılan gelir vergisi kesintisi 187,82 TL olmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Asgari Ücretin Vergi ve Kesinti Yükü (2021) (TL) (Yüzde)

Asgari Ücret Kalemi	Tutar (TL)	Oran (Yüzde)
1-Asgari Ücretin Toplam Maliyeti	4.203,56	117,5
a-İşveren SGK Primi %15,5	(-) 554,51	-15,5
b-İşveren İşsizlik Sigorta Fonu	(-) 71,55	-2,0
c-İşverence İşçi Adına Yapılan Kesinti (a+b)	(-) 626,06	-17,5
2-Brüt Ücret	3.577,5	100
d-SGK Primi İşçi Payı	(-) 500,85	-14
e-İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı	(-) 35,78	-1
f-Gelir Vergisi Matrahı (2-(d+e))	3.040,88	85
g-Gelir Vergisi (%1.5375,2 – 220,73 AGİ) (j)	(-) 187,82	-5,2
h-Damga Vergisi	(-) 27,15	-0,08
i-Doğrudan Vergi ve Kesintiler Toplamı (d+e+g+h)	(-) 751,6	-21
3-Net Asgari Ücret (2-i)	2.825,9	79
j-Asgari Geçim İndirimi (AGİ)	(-) 268,31	7,5
k-Dolaylı Vergi (En Az)	(-) 443,61	-12,4
l-Brüt Asgari Ücretten Toplam Vergi ve Kesintiler (i+k)	1.195,21	-33,4
4-Net Harcanabilir Asgari Ücret (l/2)	2.382,29	66,6
m-Asgari Ücret Maliyetine Göre Kesintiler (4+c)/1	1.821,27	-43,3

Kaynak: DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır. 2021 yılı için dolaylı vergi tutarı 2020 yılı brüt asgari ücret içerisinde dolaylı vergi oranı ile hesaplanmıştır.

Brüt ücretten yapılan doğrudan kesinti toplamı 751,6 TL'dir. Dolaylı vergiler dahil brüt ücretin vergi ve kesinti toplamı 1.195,21 TL'yi bulmaktadır (Tablo 1). Böylece AGİ dahil işçinin eline geçen net harcanabilir ücret 2.382,29 TL olmaktadır.

Asgari ücret vergi ve kesintilerinin asgari ücretin maliyetine oranı yüzde 28,4'tür.

Ancak yukarıda ayrıntılı olarak gösterildiği gibi AGİ, asgari ücretin bir parçası değildir ve işveren tarafından ödenmez. Geçmişteki vergi iadesi uygulaması kaldırıldığında getirilen bir uygulamadır. Geçmişte nasıl vergi iadesi asgari ücretin bir parçası değil ise bugün de AGİ asgari ücretin bir parçası olarak kabul edilemez. Ek olarak ödenmelidir.

İşçinin eline bu doğrudan kesintilerden sonra geçen miktardan ise en az 443,61 TL dolaylı vergi (tüketim vergileri, KDV, ÖTV vb.) kesilmektedir. Böylece doğrudan ve dolaylı vergiler ile prim kesintilerinin toplamı 1.195,21 TL olmaktadır. Bu kesinti toplamının brüt asgari ücret oranı yüzde 33,4'tür. Bu durumda asgari ücretli bir işçi bir yılın 100 günü vergi ve kesintiler için çalışmaktadır.

ASGARI ÜCRET AGİ HARIÇ HESAPLANMALI

Net asgari ücretin tutarı konusunda uzun zamandır bir karmaşa yaşanmaktadır. Bilindiği gibi 2008 yılına kadar ücretliler için **vergi iadesi** uygulaması söz konusuydu. Ücretliler belirli temel harcamaları için topladıkları fatura ve fişler karşılığında devletten vergi iadesi almaktaydı. Ancak **vergi iadesi** ücretin bir parçası değildi. Devlet tarafından yapılan bir ödemeydi. 1 Ocak 2008'de vergi iadesi uygulaması kaldırıldı ve bunun yerine **Asgari Geçim İndirimi (AGİ)** uygulaması başlatıldı. AGİ, işçinin medeni durum ve çocuk sayısına bağlı olarak farklılaşmaktadır.

AGİ'nin dahil edilmesiyle net asgari ücret olduğundan yüksek gösterilmeye başlandı. Oysa AGİ işveren tarafından ödenmiyor ve ücret değildir. Net asgari ücret işveren tarafından işçiye ödenen miktardır. AGİ ise devlet tarafından sağlanan bir destektir.

2021 itibarıyla AGİ hariç net asgari ücret 2.825,90 TL değil 2.557,59 TL'dir.

Tablo 2: Asgari Ücret ve Asgari Geçim İndirimi (2008-2021)

	Net Asgari Ücret	Asgari Geçim İndirimi (AGİ)	AGİ Hariç Net Asgari Ücret
2008	481,6	45,6	435,9
2009	527,1	50	477,2
2010	576,6	54,7	521,9
2011	630	59,7	570,2
2012	701,1	66,5	634,6
2013	773	73,4	699,6
2014	846	80,3	765,6
2015	949,1	90,1	858,9
2016	1.301,00	123,5	1.177,40
2017	1.404,00	133,3	1.270,70
2018	1.603,10	152,2	1.451,00
2019	2.020,90	191,88	1.829,02
2020	2.324,70	220,73	2.103,97
2021	2.825,90	268,31	2.557,59

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı asgari ücret verileri. DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır. Tabloda yer verilen Asgari Geçim İndirimi tutarı bekar ve çocuksuz işçiler içindir, net asgari ücret hesaplamasında da AGİ'nin bu türü dahil edilmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi **2021 itibarıyla AGİ hariç net asgari ücret 2.825,90 TL değil aslında 2.557,59 TL'dir.** İşveren tarafından işçiye ödenen net asgari ücret budur. Diğer bütçeden sağlanan kamusal bir destektir. AGİ'nin asgari ücret içinde gösterilmesi sonucunda asgari ücretin işverene maliyeti düşmektedir (Tablo 2).

VERGİ DİLİMİ TARİFESİ ASGARI ÜCRETE PARALEL ARTMALI

Tablo 3: İlk Vergi Dilimi Asgari Ücretin Kaç Katı? (2002-2021) (TL)

	İlk Vergi Dilimi (A)	Brüt Asgari Ücret (B)	İlk Vergi Diliminin Asgari Ücrete Oranı (A/B)	İlk Vergi Dilimi 15 Kat Artırılıydı
2002	3.800	251	15,14	3.800
2003	5.000	306	16,34	4.633
2004	6.000	444	13,51	6.722
2005	6.600	488	13,52	7.388
2006	7.000	531	13,18	8.039
2007	7.500	585	12,82	8.857
2008	7.800	639	12,21	9.674
2009	8.700	693	12,55	10.492
2010	8.800	760	11,58	11.506
2011	9.400	837	11,23	12.672
2012	10.000	941	10,63	14.246
2013	10.700	1.022	10,47	15.473
2014	11.000	1.134	9,70	17.168
2015	12.000	1.273	9,43	19.273
2016	12.600	1.647	7,65	24.935
2017	13.000	1.778	7,31	26.918
2018	14.800	2.029	7,29	30.718
2019	18.000	2.558	7,04	38.733
2020	22.000	2.943	7,48	44.555
2021	24.000	3.578	6,71	54.161

Kaynak: AÇSHB ve Gelir İdaresi Başkanlığı verilerinden yararlanılarak DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

2021 yılında ilk vergi dilimi asgari ücretin 6,71 katına geriledi. 2002-2003 yıllarında ilk vergi dilimi tarifesi 15-16 katıydı.

Asgari ücretliden ve düşük gelirli işçilerden alınan vergi miktarı ilk vergi dilimi tarifesi düşük tutularak artırıldı. Bu nedenle asgari ücretliler yılın ikinci yarısında ikinci vergi dilimine girmeye başladılar. 2002 ve 2003 yıllarında ilk vergi dilimi tarifesi asgari ücretin 15-16 katı idi. AKP iktidarında vergi dilimi tarifeleri asgari ücret ve milli gelir artışından daha az artırıldı. Böylece 2021 yılında ilk vergi dilimi asgari ücretin 6,71 katına geriledi (Tablo 3).

İŞVERENLERE SAĞLANAN PRİM DESTEKLERİ İŞÇİLER İÇİN DE SAĞLANMALIDIR

2008 yılında başlatılan bir uygulama ile SGK işveren prim payının 5 puanı bütçeden karşılanmaktadır. Bu uygulamanın 2010'dan bu yana bütçeye yükü 147 milyar TL'yi aşmıştır. 2010 yılında 3,8 milyar TL olan işverenlere prim desteği toplamı 2020 yılında 25 milyar TL'yi geçmiştir (Tablo 4).

SGK işveren prim desteği payının 2010 yılında bütçe içindeki oranı yüzde 1,3 iken 10 yılda bu oran hızla artarak yüzde 2,2'ye yükselmiştir. Bu dönem içerisinde işverenlere SGK prim desteği miktarı bütçe içinde yüzde 4'lük paya kadar yükselmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: İşverenlere 5 Puanlık SGK Prim Desteği (2010-2020) (Milyar TL) (Yüzde)

Yıl	Miktar (Milyar TL)	Bütçeye Oran (Yüzde)
2010	3,8	1,3
2011	4,7	1,5
2012	5,5	1,5
2013	7,3	1,8
2014	8,8	2
2015	9,9	2
2016	22,7	4
2017	23,6	3,7
2018	20,3	2,4
2019	15,3	2,2
2020	25,3	2,3
Toplam/Ortalama	147,2	2,2

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı BUMKO Verileri, 2010-2020.

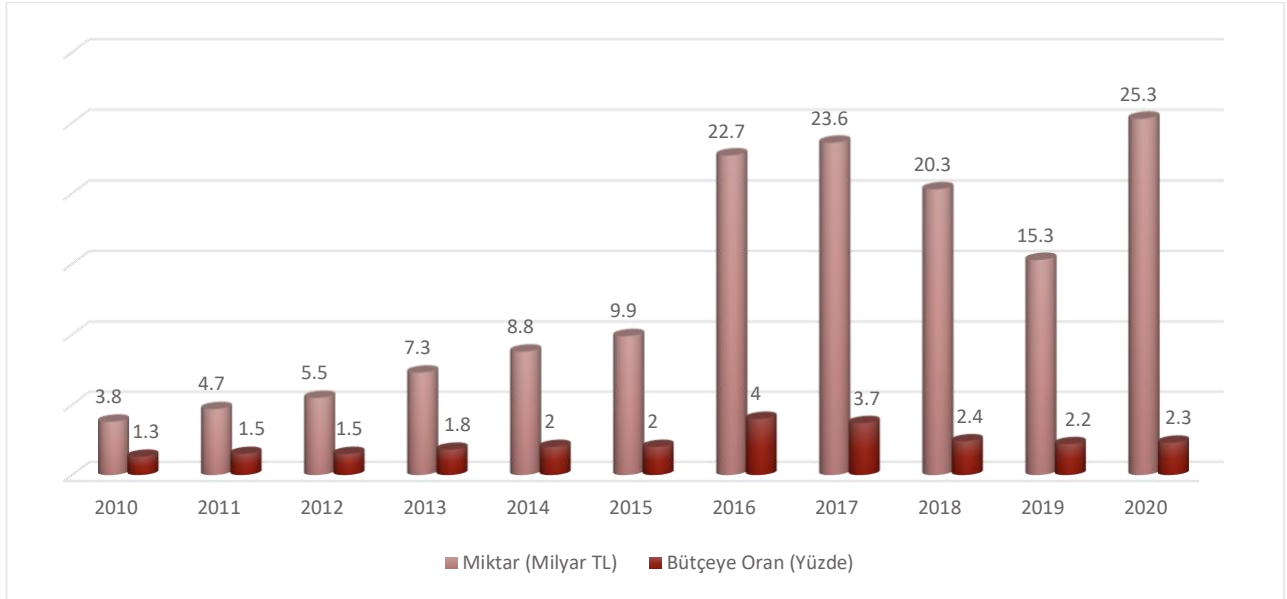
() 2020 verileri planlanan bütçeyi yansıtmaktadır.*

İşverenlere yapılan SGK prim desteği miktarı bütçe içinde yüzde 4'lük paya kadar yükselmiştir.

Görüldüğü gibi asgari ücret artışının çok önemli bir bölümü kamu kaynaklarından sağlanmaktadır. Böylece işverenin yükümlülüklerinin bir bölümü halkın sırtına yüklenmektedir. Bütçeden karşılanan 5 puanlık SGK desteği halkın, emekçilerin vergileriyle işverenlerin finanse edilmesi anlamına gelmektedir. Bütçeden işverenlere 5 puanlık SGK prim indirimi sağlanmasına karşın aynı uygulama işçiler için söz konusu değildir.

İşçiler için de SGK prim desteği bütçeden sağlanmalıdır. Salgın döneminde işçilerin SGK primlerinin tümü bütçeden karşılanmalı ve böylece asgari ücret net olarak ödenmelidir.

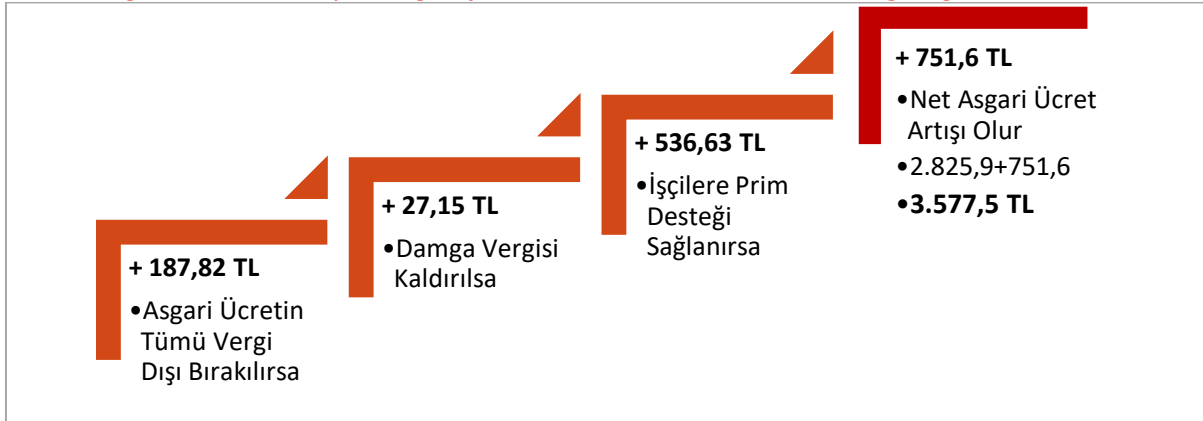
Grafik 2: İşverenlere 5 Puanlık SGK Prim Desteği (2010-2020) (Milyar TL) (Yüzde)



Kaynak: Tablo 4'ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Asgari ücretin tümüyle vergi dışı bırakılması ve asgari ücretliye SGK prim desteği sağlanması halinde asgari ücrette şu anda 751,6 TL artış sağlanması mümkündür. Böylece halen 2.825,9 TL olan ele geçen net asgari ücret 3.577,5 TL'ye yükselmiş olur (Grafik 3). Üstelik bu yolla asgari ücretin toplam maliyeti daha az artmış olur.

Grafik 3: Asgari Ücrete Tümüyle Vergi Dışı Bırakılmasının ve SGK Prim Desteği Sağlanmasının Etkisi (2021)



Kaynak: Tablo 2'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Asgari ücretin tümüyle vergiden muaf tutulması ve asgari ücretliye prim desteği sağlanması halinde asgari ücrete 751,6 TL artış yapılması mümkündür.

Asgari ücretin bütçeden desteklenmesi ve işverenlere sağlanan desteğin benzerinin işçilere de sağlanması sosyal devletin ve eşitlik ilkesinin gereğidir. **İşverenlere son 12 yılda sağlanan 150 milyar TL civarındaki 5 puanlık SGK prim desteği ile karşılaştırıldığında pandemi döneminde sağlanacak bu bütçe desteğinin çok daha sınırlı olacağı unutulmamalıdır.**

Asgari ücretin vergi dışı bırakılması ve SGK primi desteğinin sağlanmasıyla asgari ücretli işçinin eline geçen net ücret yüzde 26,6 oranında artmış olacaktır.